

Põhja- ja Baltimaade valijaskonna direktori Hr. Jon A. Solheimi ja tema vanemõuniku hr. Tanel Rossi avaldus Eesti Vabariigi kohta Rahvusvahelise Valuutafondi direktorite nõukogu koosolekul 8. novembril 2004

Eesti ametivõimud sooviksid väljendada oma tunnustust hr. Haasile ja tema meeskonnale kõrge kvaliteediga töö ning suurepärase aruande eest. Eesti ametivõimud on üldjoontes nõus Fondi analüüsi ja soovitustega, sealhulgas järgmistel aastatel ees seisvate tõsiste ülesannete osas.

Hiljutised majandusarengud ja väljavaated

Eesti majandus on laiapõhjalise tsüklilise tõusu faasis. Eesti ametivõimude hinnangul peaks SKT reaalkasv ulatuma 2004. aastal vähemalt 5,8 protsendini. Inflatsioon kiirenes teises kvartalis, peamiselt ELiga ühinemisega seotud mõjurite, sealhulgas aktsiisitõusu tõttu, aga kasvutempo on sestpeale vaibunud. Seetõttu jääb ametivõimude 2004. aasta inflatsiooniproгноos muutumatult umbes kolmele protsendile. Töviljakuse kasv on 2004. aastal ligi 4,5 protsenti, mis on suurem kui möödunud aastal ja ületab oodatavat 4-protsendilist reaalkasvu tõusu.

Väljavaated on keskmises perspektiivis soodsad ning majanduskasv peaks 2005. aastal küündima keskpika perioodi potentsiaali ehk ligi 6 protsendini. Majanduskasvu toetavad investeeringud ja töviljakuse kasvu kiirenemine. Prognoositav inflatsioon püsib 3 protsendi lähedal nii 2005. kui 2006. aastal, mis jätab ruumi järk-järguliseks nominaalseks lähenemiseks ELile, jäädes siiski piiridesse, mida eeldab vastav Maastrichti kriteerium. Tööpuuduse tase on 2004. aastal alanenud alla 9 protsendi, ent kuigi olukord tööturul on viimastel aastatel järk-järgult paranenud, on ametivõimud teadlikud, et tugeva majanduskasvu säilitamiseks tuleks tõsta tööjõu tööturul osalemise määra.

Väliskaubanduse bilansis keskmises perspektiivis toimuvad muutused ja arengud laenuurul

Jooksevkonto defitsiit on alates 2003. aasta keskpaigast tugevate ekspordinäitajate toel järk-järgult kahanenud. Kuigi ühinemine ELiga soodustas ühekordset impordikasvu ja suurendas teises kvartalis ajutiselt väliskaubanduse puudujääki, on väliskaubanduse defitsiidi langussuund sealtpeale jätkunud. Võimud ootavad jooksevkonto defitsiidi mõningast vähenemist 2004. aastal võrreldes möödunud aastaga. Faktorite netoväljavool, peamiselt riiki sisse tulnud otsestelt välisinvesteeringutelt saadud reinvesteeringud kasum, ulatub ligi 7 protsendini SKTst, mis on üle poole jooksevkonto defitsiidist. Välismaiste säästude sissevool on püsinud tugevana ning otseste välisinvesteeringute brutosissevool Eestisse ületab 9 protsenti SKTst. Kuna kasvanud on ka Eesti investeeringud välismaal, moodustab otseste välisinvesteeringute netovoog 2004. aastal ligi 6,5 protsenti SKTst, umbes poole kogu kapitali sissevoolust. Suurema osa ülejäänust katab Skandinaaviamaade finantskonglomeraatide kontsernisisene laenuandmine oma Eestis asuvatele tütarfirmadele ja filiaalidele. Ettevõtete otsene laenuvõtmine on jätkuvalt vaoshoitud.

Krediidikasv on püsinud suures osas muutumatuna ligi 30 protsendi lähedal. Kuigi kodumajapidamiste laenuvõtmine on mõnevõrra aeglustunud, on selleaastane kasv siiski ligi 40 protsenti, kusjuures eluasemelaenu arvele langeb 75 protsenti kodumajapidamiste laenukoormusest. Samas on reaalsektori sõltuvus kodumaisest finantsüsteemist kasvanud, kuna otselaenu välismaistelt emafirmadelt on osaliselt asendunud kodumaiste pangalaenudega. Seega tasakaalustab kasvanud laenuandmine ettevõtetele kodumajapidamiste laenukasvu tagasihoidliku alanemise. Finantsvõimendus ei ole endiselt väga suur, kodumajapidamiste laenude suhe SKTsse on ligi 20 protsenti ja reaalmajanduse üldine pangalaenude maht ulatub 55 protsendini SKTst.

Üldiselt loetakse jooksevkonto defitsiiti ja suhteliselt kiiret laenukasvu Eesti praeguses arenguetapis loomulikuks, sest see peegeldab tootlikkuse järelejätmist ning käimasolevaid korrektsioone majandusagentide bilansis. Ka Fondi missiooni poolt teostatud bilansianalüüs on täiendav tõend selle kohta, et sisemaised investeeringud on peamine jooksevkonto defitsiidi aluseks olev tegur. Isegi kui

2002. ja 2003. aasta suurte infrastruktuuriinvesteeringute ühekordne mõju järk-järgult vaibub, püsivad erainvesteeringud tõenäoliselt tugevana. Teisalt ei saa avaliku sektori säästus ja ettevõtete tugev kasumlikkus selles etapis täielikult kompenseerida kodumajapidamiste tarbimise ületsüklilist kohandumist, mida toetavad kasvav tootlikkus, suurenenud sissetulekud ja tõhus finantsvahendus. Selle taustal prognoosivad võimud 2006. aastaks jooksevkonto kahanemist 9 protsendini SKTst ja keskmises perspektiivis ligikaudu 6 protsendini SKTst.

Makromajanduspoliitika 2004. ja 2005. aastal

Eesti ametivõimude üldised makromajanduspoliitilised eesmärgid on pidev lähenemine eurotsoonile ning Maastrichti lepingu tingimuste jätkusuutlik täitmine. Üldine makromajanduspoliitiline raamistik on endiselt kindlalt keskendunud valuutakomitee süsteemile ja osalemisele ERM2-s. Välistasakaalu korrigeerimine on peamine makromajanduspoliitiline probleem, kuna ametivõimud on teadlikud, et jooksevkonto defitsiiti ei saa kaua praegusel tasemel hoida. Seetõttu loetakse kaalutletud eelarvepoliitikat ning tugevat finantssektorit valuutakomitee süsteemi efektiivse funktsioneerimise ning ERM2 mehhanismis sujuva osalemise seisukohalt äärmiselt oluliseks. Tugevas ja läbipaistvas eelarve- ja struktuuripoliitikas nähakse ka kaalukat erasektori ootuste ja investeerimisotsuste kujundajat.

Raha- ja finantssektori poliitika

Eesti liitus ERM2 raamistikuga vahetult pärast ühinemist ELiga. Esimese nelja ERM2-s oldud kuu jooksul ei ole Eesti kroon kogunud mingeid pingeid ning lühiajaliste intressimäärade vahe euro suhtes on väga väike. Eesti säilitab ERM2 liikmeks olemise ajal valuutakomitee süsteemi ühepoolse kohustusena.

Eesti ametivõimud plaanivad eurole üleminekut kõige esimesel võimalusel kooskõlas ELi lepingu sätetega. Sellest lähtuvalt on ametivõimude poliitika rahapoliitika valdkonnas suunatud pankade likviidsuspuhrite hoidmisele piisaval tasemel, jätkates samas tehnilisi ettevalmistusi eurosüsteemiga ühinemiseks. Keskpang on hoidnud kohustusliku reservi taseme 13 protsendi juures, kuid muutused reservibaasi arvutamises - et viia see täielikult vastavusse Euroopa Keskpanga nõuetega - töid 2004. aastal kaasa tegeliku reservimäära tõusu 1 protsendipunkti võrra. Ka plaanivad ametivõimud päevasisese likviidsusinstrumendi kasutusele võtmist, et tõsta pankade likviidsusjuhtimise efektiivsust.

Finantssüsteem on tugev ja hästi kapitaliseeritud. Konsolideeritud kapitali adekvaatsuse määr on ligi 12 protsenti, mis ületab seadusega kehtestatud 10-protsendise miinimumi ning kasumlikkus on tugev. Ka on halbade laenude osakaal veelgi kahanenud, 0,4 protsendini kogu laenuportfellist. Kiire laenukasv kutsus siiski üles valvsusele ning ametivõimud on sisemiselt arutanud pankade usaldatavusnormatiivide võimalikku kasutamist vastutsüklilistel eesmärkidel. Paraku ei oleks selliste meetmete rakendamine praeguse turustruktuuri juures optimaalne, kuna kõik suuremad finantsinstitutsioonid kuuluvad Põhjamaade finantskonglomeraatidesse. Olulisem on see, et ametivõimud on tugevdanud osalemist järelevalvealases koostöös nii piirkondlikul kui ka EL-i tasandil.

Ametivõimud panevad rõhku pankade oma riskijuhtimissüsteemide analüüsimisele, sealhulgas Basel II raamistiku juurutamise ettevalmistuste kontekstis. Ka on nad jätkuvalt valvel, et vastata võimalikele riskidele kinnisvara- ja eluasemelaenude turul, kuna eluasemelaenude mahu kasv ei ole mitte ainult suurendanud uute elamispiindade pakkumist, vaid ka hinnad on viimase aastaga kasvanud 15 protsendi võrra. Sellest tulenevalt on pankade laenutegevus tiheda järelevalve all, et hoida eluasemelaenude puhul laenu ja tagatise suhe üldjoontes 70 protsendi tasemel. Ühtlasi on ametivõimud poole võrra vähendanud maksusoodustuste alla käivate kodumajapidamiste kulude, sealhulgas eluasemelaenu intressimaksete ülempiiri.

Eestis kehtib eluaseme soetamise rahastamise tugisüsteem. Spetsiaalne valitsusagentuur KredEx tagab teatud elanikkonnagruppide esialgse sissemakse, mis on tavaliselt ligi kolmandik eluasemelaenu väärtusest. Ametivõimud peavad seda süsteemi oluliseks poliitiliseks instrumendiks, eriti noorte perede oma kodu soetamise toetamisel. Samas tunnistavad nad riikliku poliitika tasakaalustamise vajadust, arvestades laiemaid makromajanduspoliitilisi probleeme. 2004. aasta

oktoobriks oli KredEx täielikult ära kasutanud oma eluasemelaenu tagamise portfelli ülempiiri, 700 miljonit Eesti krooni. See hetk osutus sobivaks süsteemi ajakohastamiseks, võtmaks paremini sihikule uued eluasemeturule sisenejad. Tagatise taotlejate sobivuskriteeriume muudeti rangemaks ning ühe tagatise maksimaalne maht alanes 25 protsendi võrra. Valitsus otsustas ühtlasi tõsta tagatiste kogumahu ülempiiri 250 miljoni krooni võrra ehk märkimisväärselt vähem, kui algset plaanitud.

Fiskaalpoliitika

Eesti jätkab tasakaaluka fiskaalpoliitika järgimist, mis on kooskõlas fikseeritud valuutakursi režiimiga ja vastab täielikult ELi raamistikule. Ametivõimud on võtnud endale jätkuva kohustuse hoida üldvalitsuse eelarve keskmises perspektiivis ülejäägis või tasakaalus, kooskõlas stabiilsuse ja kasvu pakti ning ELi lepinguga.

Prognoositust tugevama majanduskasvu taustal saavutas Eesti 2003. aastal märkimisväärse eelarveülejäagi, 2,9 protsenti SKT-st, mis langes peamiselt automaatsete stabilisaatorite toimimise arvele. Keskvalitsuse osakaal ülejäägis paigutati osaliselt pensionisüsteemi riikliku samba reservidesse, ülejäänud osa pandi kõrvale riiklike haridusasutuste kaasajastamiseks. Kuna tulude laekumine on ületanud prognoose ka 2004. aastal, koostas valitsus lisaelarve, et eraldada osa oodatavatest ülelaekumistest peamiselt hariduse ja keskkonnaga seotud investeeringuteks. Samas ei suurenda lisaelarve, mis vajab veel parlamendi heakskiitu, valitsuse kulutusi 2004. aastal rohkem kui umbes 0,2 protsendi võrra SKTst. Ametivõimud prognoosivad eelarveülejäagi küündimist 2004. eelarveaastal ligi 0,7 protsendini SKTst, mis üldjoontes vastab tsüklilisele positsioonile, kuna majanduskasv jääks veidi alla oma keskmise perspektiivi potentsiaalile. Eelarvereservide oodatav maht on käesoleva aasta lõpus ligi 10 protsenti SKT-st.

Ametivõimud on esitanud parlamendile 2005. aasta eelarve. See on üldvalitsuse tasandil tasakaalus vastavalt 2005.-2008. aasta eelarvestrateegiale, mis kehtestab valitsusagentidele nominaalsed kulutuste ülempiirid. Struktuurse poole pealt jätkavad võimud maksureformi, mille eesmärk on kahandada otseste maksude osakaalu üldises maksukoormuses. Proportsionaalse tulumaksu määr kavatsetakse 2005. aastal alandada 26 protsendilt 24 protsendile, ohjeldades samas jooksvaid kulutusi ning suurendades aktsiise, et tagada maksureformi täiemahuline rahastamine. Tulevikku vaadates valmistavad ametivõimud ette maksupoliitika üldstrateegiat aastateks 2005-2009, mille eesmärk on muuhulgas tööjõu maksustamise vähendamine ning tarbimis- ja keskkonnamaksude tõstmine.

Kohalike omavalitsuste eelarvepuudujääk oli 2003. aastal 0,4 protsenti SKT-st, mis langes täielikult ühe omavalitsuse - pealinn Tallinna arvele. 2004. aastal on kohalike omavalitsuste defitsiit kahanenud poole võrra, kuna mõned kohalikud omavalitsused on saavutanud seadusega sätestatud laenuvõtmise ülempiiri ning on sellest lähtuvalt kulutusi piiranud. Kohalike omavalitsuste eelarvedefitsiit ei tohiks 2005. aastal prognoosikohaselt tõusta üle praeguse 0,2 protsendi taseme SKT-st. Kohalike omavalitsuste eelarvehalduse tugevdamiseks on valitsus koostanud kohalike omavalitsuste finantsjuhtimise seaduse, mis muudab muuhulgas rangemaks defitsiidi- ja laenupiirangud ning kehtestab likviidsusreservi hoidmise nõude.

Nii nagu 2003. aasta artikkel IV konsultatsioonide raames arutati, on Eesti ametivõimud asutanud eraldiseisva ettevõtte kogu keskvalitsuse kinnisvaraomandi haldamiseks. Seetõttu kajastab keskvalitsus osa ehitistesse tehtud riiklikest investeeringutest kui finantsinvesteeringuid kinnisvarafirmasse AS Riigi Kinnisvara. AS Riigi Kinnisvara auditeeritud raamatupidamisaruanded on internetis avalikult kättesaadavad ning ametivõimud on konsulteerinud ka Eurostatiga, et tagada oma eeskirjade täielik vastavus ELi juhistele ja praktikale.

Struktuuripoliitika

Võimud jätkavad kõrgetasemelise struktuurireformide programmi edendamist, et toetada tasakaalustatud ja jätkusuutlikku kasvu keskmises ja pikas perspektiivis. See hõlmab pikaajaliste eelarvealaste probleemidega tegelemist ja toote- ja tööjõuturu reformide edendamist Lissaboni strateegia raames.

Üleminek kolmesambalisele pensionisüsteemile on edukalt lõpule viidud. Esimene riiklik pensionisammas on vaatamata väikestele vältimatutele üleminekukuludele finantsiliselt jätkusuutlik ning kümne aasta perspektiivis kindlalt ülejäägis. Eesti tervishoiusüsteem tugineb üldisele osalusele haigekassas ning autonoomsete era- ning riigi omanduses olevate teenusepakkujate süsteemile. Haigekassa, mida rahastatakse selleks eraldatud sotsiaalmaksu osast, on praegu finantsiliselt usaldusväärne. Ka riikliku haiglavõrgu reform jätkub vastavalt valitsuse poolt 2003. aastal vastu võetud haiglavõrgu arengukavale aastani 2015. Samas sõltub antud sotsiaalpoliitilise raamistiku pikaajaline jätkusuutlikkus lõppkokkuvõttes tegelikest pensionikuludest ja kõrgemate ravikuludega toimetulekuks vajalike ressursside olemasolust tulevikus. Selles osas on ametivõimud nõus fondi missiooni järelustega Eesti elanikkonna vananemise ning tervishoiukulutuste analüüsimisel. Samas usuvad nad, et suhteliselt suured eelarvereservid ja väga madal riigivõlg aitavad nende tõsiste ülesannete lahendamisele mõnevõrra kaasa.

Kuigi ametivõimud on fondi töörühmaga ühel meelel, et arengud tööturul on olnud üldjoontes soodsad, teadvustavad nad endale, et tööhõive tõstmiseks tuleb suuremaid pingutusi teha. Edasised tööturupoliitikat puudutavad sammud hõlmavad uue töölepingu seaduse projekti ning juba vastu võetud üleriigilise tööhõive tegevuskava. Neist esimene on suunatud tööandjate ja töövõtjate vaheliste lepinguliste suhete paindlikkuse tõstmisele, viimane aga võimaldab fokuseeritumaid teenuseid tööjõu koolitamiseks ning suurendab nende prioriteetide elluviimiseks mõeldud eelarveressursse.

Ametivõimud täpsustasid 2004. aastal energeetikasektori reformi ajakava. Vastavalt Eesti ELiga ühinemist reguleerivatele ELi direktiividele ja sätetele avatakse Eesti energeetikaturg 2012. aastaks täielikult konkurentsile. Samas on alustanud tööd suurtele Soome ja Eesti energiatarnijatele kuuluv aktsiaselts, et ühendada Eesti ja Skandinaavia elektrivõrgud, soodustades sellega Eesti elektrituru järk-järgulist integratsiooni Skandinaavia võrkudega 2006. aastal ja edaspidi.

Lõpetuseks, parlament on vastu võtnud uue seaduse, mis toetab omavalitsuste vabatahtlikku ühinemist, et muuta kohalike omavalitsuste süsteemi otstarbekamaks ning nende arvu vähendada. 2005. aasta eelarve sisaldab finantsstiimuleid sellise ühinemise soodustamiseks. Ametivõimud ootavad, et ranged kaasrahastamise nõuded ELi fondide kasutamiseks mängivad selles osas samuti katalüsaatori rolli.